

Çetrefilli Bir İlişki: Kentsel Dönüşüm ve Suç

*

Halime Ünal-Reşitoğlu¹
ORCID: 0000-0001-8463-3558

Öz

Dezavantajlı mahallelerde yaşanan sorunları çözmek için sıklıkla başvurulan kentsel dönüşüm projelerinin en önemli faydasının suç oranlarını düşürmek olduğu iddia edilmektedir. Bu iddia nicel ve nitel araştırmaların odağı olmuştur. Fakat Sosyal Düzensizlik, Kırık Camlar ve Rutin Aktivite Teorilerinde temellenen araştırmaların sonuçları bu ilişki hakkında net bir resim çizmekten uzaktır. Nicel araştırmaların bulguları kentsel dönüşüm ve suç ilişkisinin zaman ve mekân bileşenlerinden bağımsız olarak kavranamayacağına işaret etmektedir. Bu ilişki zamana göre eğrisel bir örüntü göstermektedir. Kentsel dönüşümün suç oranları üzerindeki etkisini karmaşık hale getiren diğer bir unsur ise suçun mekânsal kaymasıdır. Yapısal faktörlere odaklanan nicel araştırmaların yanı sıra, kentsel dönüşümün mahalledeki sosyal ilişki ağlarını nasıl yeniden inşa ettiğine odaklanan nitel çalışmalar ise mikro düzeyde bu ilişkiyi anlamakta yardımcı olmaktadır. Kentsel dönüşümün başarısı yeni bir topluluk yaratmakta yatmaktadır. Fakat kentsel dönüşüm çoğu zaman var olan sosyal ağları tahrip etmekte ve yeni bir topluluk yaratma noktasında başarısız olmaktadır. Aynı mekânı paylaşan fakat paralel hayatlar yaşayan toplulukların oluşmasına neden olabilmektedir. Bu durum mahalle sakinlerini suça karşı savunmasız bırakabilmektedir. Bununla birlikte, mahalledeki kriminal ağları tahrip etmeyi hedefleyen kentsel dönüşüm suç oranlarını düşürmek yerine yükseltme ihtimaline sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, suç, sosyal ağlar, kriminal ağlar, mekânsal kayma.

¹ Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, E-mail: unalhalime@hotmail.com

A Conflicting Relationship: Urban Regeneration and Crime

*

Halime Ünal-Reşitoğlu²
ORCID: 0000-0001-8463-3558

Abstract

It is argued that one of the most important benefits of urban regeneration projects implemented to solve the problems in disadvantaged neighborhoods is to reduce crime rates. This claim has been the subject of various quantitative and qualitative research. However, the results of research based on Social Disorganization, Broken Windows and Routine Activity Theories are far from drawing a clear picture of the direction of this relationship. The relationship shows a curvilinear pattern with respect to time. The spatial shift of crime makes it difficult to detect the impact of urban regeneration on crime. In addition to quantitative studies at the structural level, qualitative studies focusing on how urban regeneration affects the social networks in the neighborhood offer the opportunity to understand this relationship at the micro level. Urban regeneration often destroys existing social networks and fails to create a new community. It can lead to the formation of communities that share the same space but live parallel lives. This makes residents vulnerable to crime. Additionally, urban regeneration, which aims to destroy the criminal networks in the neighborhood, has the potential to increase crime rates rather than reduce them.

Keywords: *Urban regeneration, crime, social networks, criminal networks, the shift in space.*

² Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University, E-mail: unalhalime@hotmail.com

Giriş

Son otuz yıldır güvenli kentler yaratmanın yolunun sadece adalet sisteminin geleneksel yöntemlerinden geçmediği söylemi ağırlık kazanmıştır. İnsan davranışlarını dönüştürmek ve suçu önlemek için adalet sisteminin politikalarıyla diğer politikaların iş birliğinin önemi vurgulanmaktadır (Crawford, 2009; Garland, 2001). Bu bağlamda suç önleme politikaları ile kent politikalarının, kentin problemlerini çözmek için beraber çalışması gerektiği ön plana çıkartılmaktadır. Kent politikaları aracılığı ile kentsel mekânın yeniden düzenlenmesi veya yapılandırılması yoluyla kentlerde tehlike yaratan, suçla ilişkilendirilen mekanların veya mahallelerin kent için riskli alanlar olmaktan çıkartılmasıyla ilgili girişimlere sıklıkla baş vurulmaktadır. Özellikle yoksulluğun yoğunlaştığı, çöküntü alanına dönüşen ve suç oranlarının yüksek olduğu mahallelerde sorunların çözümü için kentsel dönüşüm projeleri uygulamaya konulmaktadır. Kentsel dönüşüm projeleri ile kent mekanının yeniden düzenlenmesi ve kontrol altına alınmasıyla yaşanan problemlerin çözüleceği ve güvenli alanlar yaratılacağı varsayılmaktadır (Freeman, 2006).

Suç önlemenin bir yolu olarak kentsel dönüşüm projelerinin kullanılması aynı zamanda tartışmalara neden olmaktadır. Bir taraftan, kentsel dönüşüm konut değerlerinin düştüğü, işsizlik oranlarının arttığı ve yatırım imkanlarının yok olduğu mahallelere yatırımları çekmenin, iş yaratmanın, konutları yenilemenin, kültürel dokunun canlandırılmasının ve ekonomik olarak farklı grupların çekilmesinin bir yolu olarak görülmektedir. Bu yararlarıyla beraber kentsel dönüşümün suç dahil olmak üzere çeşitli sosyal sorunlara çare olacağı vurgulanmaktadır (Freeman, 2006; McDonald, 1986). Diğer taraftan, kentsel dönüşümün var olan dokuya ve sosyal ilişki ağlarına zarar verdiğine ve mahalle sakinlerini yerinden ederek yeni sorunlara yol açtığına dikkat çekilmektedir. Bu tartışmalar akademik dünyada kentsel dönüşüm ve suç arasındaki ilişkiyi test etmeye ve kentsel dönüşümün sosyal ilişki ağlarına olan etkisini anlamaya yönelik nicel (Boggess ve Hipp, 2014; Covington ve Taylor, 1989; Lee, 2010; Papachristos, Smith, Scherer, ve Fugiero, 2011; Taylor ve Covington, 1988; Van Wilsem, Wittebrood, ve De Graaf, 2006) ve nitel çalışmalara (Bucerius, Thompson, ve Berardi 2017; Curtis, 1998; Patel, 2014; Urbanik, Thompson, ve Bucerius, 2017) ivme kazandırmıştır. Araştırmalar kentsel dönüşüm ve suç ilişkisinin kolaylıkla anlaşılabilen karmaşık bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Bu ilişki zaman ve mekâna göre değişiklik göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini ele alan çalışmalara odaklanarak ilişkiyi farklı boyutları ile irdelemektedir. Kentsel dönüşümle ilgili Türkiye’de önemli bir literatür olmakla beraber kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini ele alan çalışmalar (Akalin, 2016; Aksoy ve Güzey Kocataş, 2017; Binay, 2012; Bozyaka, 2019) sınırlı sayıdadır. Bundan dolayı, uluslararası ve ulusal çalışmalar ışığında suç sosyolojisi bağlamında kentsel dönüşüm ve suç ilişkisine teorik bakış açıları, araştırmaların bulguları, ilişkinin zamansal ve mekânsal boyutları ve yansımaları tartışılacaktır.

Kentsel Dönüşüm ve Soylulaştırma

Kent mekânının yeniden yapılandırılmasıyla ilgili çalışmaların geçmişi uzun yıllara dayanmakla beraber kentsel dönüşüm projeleri Batı ülkelerinde 1960’lı ve Türkiye’de ise özellikle 2000’lı yıllardan itibaren popüler hale gelmiştir. Örneğin, A.B.D’de HOPE VI, Birleşik Krallık’ta New Deal Policy, Hollanda’da The Big City Policy gibi politikalar ile kentsel dönüşüm projeleri mekânsal ve toplumsal sorunları çözmek için sıklıkla hayata geçirilmiştir. Özellikle, fiziksel ve çevresel olarak yıpranmış, iş olanaklarının sınırlı olduğu veya hiç olmadığı, sağlık, eğitim, suç gibi çeşitli sosyal problemler ile baş etmeye çalışan dezavantajlı mahallelerin hem fiziki çevresinin hem de sosyal ve ekonomik hayatının iyileştirilmesi, kentsel dönüşüm projelerinin temel amacı olarak belirlenmiştir. Batı ülkelerinde korku nesnesi haline gelen, ağırlıklı olarak sosyal konutların bulunduğu, suçla ilişkilendirilen dezavantajlı mahalleler kentsel dönüşüm projelerinin hedefi haline gelmiştir. Türkiye’de ise hızlı kentleşme sürecinde yaşanan konut stoğundaki yetersizlikten dolayı köyden kente göç edenlerin enformel yollar ile konut ihtiyacını gidermelerinin sonucunda gecekondular doğmuştur. Çeşitli fiziki ve ekonomik sorunları olan gecekonduların sayıları farklı tarihlerdeki af yasaları ile artmış ve bu alanlar kent mekânında baskın bir hale gelmişlerdir. Kentlerde yaşanan problemlerin kaynağı olarak gecekondular görülmeye başlanmıştır (Aksoy ve Güzey Kocataş, 2017). Kentsel rant piyasasının en yüksek fayda sağlayacağı kentin merkezinde kalan veya çeperindeki gecekondular, kentsel dönüşüm projelerinin hedefi haline gelmiştir. Örneğin Ankara’da Altındağ ilçesinde bulunan Çiçin bölgesi olarak bilenen Gültepe mahallesinde 2005 yılında kentsel dönüşüm projesine başlanmış ve projenin 4. etabı hala devam etmektedir. Mamak ilçesinde Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm projesi 11 etap olarak belirlenmiştir ve 1. etabı tamamlanmıştır.

Kentsel dönüşüm projelerinin amacı; çöküntü alanı haline dönmüş ve kent için tehlikeli olarak tanımlanan alt-gelir grubu konut alanlarını kısmi veya tamamen yıkarak sosyal ve ekonomik olarak iyileştirilmiş ya da karma gelir gruplarının yaşadığı alanlara dönüştürmektir. Kentsel dönüşüm uygulamaları “yeniden yapılanma”, “canlandırma” veya “yenilenme” gibi çeşitli isimler ile tanımlanmıştır. Kentsel dönüşümün eski konut alanlarını yenileyerek, ekonomiyi canlandırarak, kültürel dokuyu koruyarak sadece yeni gelenler için değil eski mahalle sakinleri ve kentin bütünü için faydalı olacağı ileri sürülmektedir. En önemli faydası olarak suç oranlarını düşüreceği vurgusu ön planda tutulmaktadır. Sosyal ve ekonomik olarak iyileştirilen mahallelerde yoksulluk oranları azalacak ve mahallenin yeniden yapılandırılmasının sonucu olarak suç oranları düşecektir (Freeman, 2006). Fakat kentsel dönüşümün sağlayacağı varsayılan bu olumlu etkilerine rağmen yapılan çalışmalar kentsel dönüşümün görmezden gelinemeyecek kadar olumsuz etkilerinin olduğuna işaret etmektedir. Bu olumsuz etkilerden en sıklıkla karşılaşılanı ise yerinden edilmedir. Soylulaştırma kavramı ile bu etkiye ilk dikkat çeken 1964 yılında Londra kent merkezindeki dönüşümü tanımlayan Ruth Glass’tır. Alt gelir gruplarının yoğun olarak yaşadığı mahallelerin orta ve üst gelir grubundaki kentin sakinleri tarafından işgal edilmesi, eski mahalle sakinlerinin yerinden edilmesi ve mahallenin yapısının değiştirilmesi süreci soylulaştırma olarak ifade edilmektedir (Glass, 1964). Kentsel dönüşüme maruz kalan mahallelerde sıklıkla soylulaştırmanın yaşandığını araştırma bulguları göstermiştir (Atkinson, 2000; Erbaş ve Kızılay, 2015; İlik, Bulut, ve Ayık, 2022; Lovering ve Türkmen, 2011; Newman ve Wyly, 2006; Sakızlıoğlu, 2014).

Kentsel dönüşümün suçla mücadelede başarılı olabilmesi, var olan mahalle yapısının dönüştürülmesine bağlıdır. Orta ve üst gelir gruplarının dezavantajlı mahallelere taşınmasıyla ekonomik kaynakların ve sosyal fırsatların çoğalması, kurumların hizmet kalitesinin artması ve polis gücü gibi formal kontrol mekanizmalarının kuvvetlendirilmesinin (Barton, 2016; McDonald, 1986) yanı sıra, yoksulların ve suçla ilişkili olan mahalle sakinlerinin yerinden edilmesi sonucu suç oranları düşme eğilimine girecektir (Kirk ve Laub, 2010; Papachristos vd., 2011). Bu mahallelerde zenginlik artarken yoksulluk ise başka yere doğru göç edeceğinden mahallenin ortalama hane halkı geliri artıp zaman içinde mahallede zenginlerin alışkanlarına uygun bir yaşam biçimi oluşmaya başlayacaktır. Bu imkanlardan sadece yeni gelenler değil eski mahalle sakinleri de faydalanacağı için kentsel dönüşüm herkes için yararlıdır. Mahallede yaşam kalitesinin artması suç için fırsatların azalmasına neden olacaktır.

Kentsel dönüşüm iddia edildiği gibi suç oranlarında bir düşme gerçekleşiyor mu yoksa yeni çatışma alanları yaratarak suç için yeni fırsatlar mı yaratıyor sorusu suç sosyologları tarafından yanıtlanmaya çalışılmaktadır. Bu makalenin devamında önceki çalışmalar eşliğinde bu sorunun tam bir yanıtı olmadığı kentsel dönüşüm ve suç ilişkisinin her bir mahalleye özgü olacak biçimde değişebileceği ve bu ilişkiyi etkileyen farklı dinamiklerin varlığı tartışılmaktadır.

Suç Teorileri Bağlamında Kentsel Dönüşümü Anlamak

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren sosyologlar, kentin dokusunda meydana gelen değişimler ile suçun nasıl ilişki olduğunu anlama çabası içindedirler. Örneğin Quetelet Fransa'da yüksek ekonomik eşitsizliklerin olduğu şehirlerin suç oranlarının diğerlerine göre yüksek olduğunu tespit etmiştir. Hızlı endüstrileşmeye eşlik eden nüfus artışının, göçün, gelir eşitsizliğinin ve yoksulluğun kentin yapısını özellikle hem fiziki hem de sosyo-ekonomik olarak mahalle yapısını nasıl dönüştürdüğü kavranmaya çalışılmaktadır (Peterson ve Krivo 1999; Sampson ve Groves, 1989; Shaw ve McKay, 1942). Mahalle yapısındaki değişim, suç dahil olmak üzere farklı problemlerin doğmasına olanak tanımaktadır. Suç oranlarının yüksek olduğu dezavantajlı mahallelerde, problemleri çözmek için kentsel dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesiyle yeni bir mahalle yapısı inşa edilerek kentsel mekânın yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini kavramak için suç teorilerinden Sosyal Düzensizlik, Kırık Camlar ve Rutin Aktiviteler Teorilerine sıklıkla başvurulmaktadır.

Mahalle yapısı ve suç oranları arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışan birçok güncel çalışma (Bursik ve Grasmick, 1993; Lauritsen, 2001; Peterson ve Krivo, 1999; Sampson ve Groves, 1989; Sampson, Raudenbush, ve Earls, 1997) temellerini Sosyal Düzensizlik Teorisi üzerine kurmaktadır. Sosyal Düzensizlik Teorisi, bir mahallenin kendi içinde zamanla suç oranlarının nasıl değiştiğini açıklama gücüne sahip olduğu gibi aynı zaman dilimindeki farklı mahallelerinin suç oranlarındaki farklılaşmayı sağlayan faktörleri de açıklama kapasitesine sahiptir. Teorinin kurucuları Shaw ve McKay (1942) suçun, mahalle sakinlerinin bireysel karakteristiklerinden değil mahalle yapısından doğduğunu ileri sürmüşlerdir. Yoksulluğun, nüfus hareketliliğinin ve etnik farklılıkların yüksek olduğu mahallelerde suç oranları diğer mahallelere göre daha yüksektir (Bursik, 1988; Peterson ve Krivo, 1999; Sampson ve Groves, 1989). Mahalle, coğrafi sınırlara sahip olmakla beraber asıl arkadaşlık, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin karmaşık bir bütününden oluşan bir topluluk olarak

sosyal kontrol mekanizması görevine sahiptir (Kasarda ve Janowitz, 1974). Polis gibi formel kontrol mekanizmalarının yanı sıra, aile veya akraba grupları sokağın denetlenmesine katkı sağlarken bu grupların okul veya dernekler gibi mahalledeki kuruluşlarla geliştirdiği etkileşim sayesinde de sokak kontrol altına alınmaktadır. Fakat mahalle sakinleri arasındaki ekonomik, etnik ve kültürel farklılıklar enformel sosyal kontrol mekanizmalarının etkin kullanımını zayıflattığından suç için fırsatlar artmaktadır (Bursik, 1988). Aynı zamanda, yoksulluk oranlarının yüksek olması mahallenin fiziki olarak yıpranmasına da neden olmaktadır. Mahalle sakinlerinin ekonomik kaynakları sınırlı olduğundan eskiyen konutların ve ortak kullanılan binaların ve alanların yenilenmesi veya tamir edilmesi mümkün olmadığından mahalle giderek fiziki olarak yıpranmaya başlamaktadır. Hem fiziki yıpranma hem de sosyo-ekonomik kaynakların sınırlılığı mahallede dezavantajlılığın yoğunlaşmasına neden olduğundan mahallenin çöküntü alanı haline gelmesine yol açmaktadır. Sosyal Düzensizlik Teorisinden hareketle Sampson vd. (1997) tarafından mahalle sakinlerinin mahallenin sorunlarını birlikte çözebilme kapasitesi olarak tanımlanan kollektif tutkunluk kavramı, mahalle dinamikleri ve suç ilişkisini derinlikli anlama fırsatı sunmaktadır. Yoksulluğun yoğunlaştığı, nüfus hareketliliğinin ve etnik farklılıkların yüksek olduğu mahallelerde güçlü sosyal ağların oluşma ihtimali düşüktür. Dezavantajlı mahallelerdeki istikrarsızlık ve kıt kaynaklar, ortak amaçları fark etme ve sorunlara yönelik beraber çözüm üretme kapasitesini zayıflatmaktadır. Bu faktörler bir topluluk olarak mahallenin bir araya gelmesini ve kuvvetli ağlar geliştirmesini engellemekte, mahalle sakinlerinin yerel sosyal kuruluşlara katılmasını veya bu tür girişimler için kaynak ayırmalarını zorlaştırmaktadır. Zayıf sosyal ağlar ve yerel örgütlenmeler topluluğun beraber hareket etme yetisini engellediği için mahalle yaşantısı üzerindeki kontrolün giderek kırılmasına suç için fırsatların doğmasına yol açmaktadır. Bu tartışmalara paralel olarak Wilson (1987) bazı mahallelerin kentin merkezinde olmalarına rağmen kentin sağladığı sosyal ve ekonomik kaynaklardan izole olmaları sonucunda suç oranları yüksek olan alanlara nasıl dönüştüğünü açıklamaktadır. İş olanaklarının kentin merkezinden farklı bölgelere kayması, varsıl hanelerin kent merkezini terk etmesi, yoksulların, göçmenlerin veya belirli etnik grupların iş olanaklarından yoksun mahallelerde yoğunlaşması ve formel kontrol mekanizmasının parçası olan resmi ve özel kurumların mahallelerden çekilmesi sonucunda mahallelerde suç için fırsatlar giderek artmaktadır. Araştırmalar yoksulluğun yoğunlaştığı ve formel iş olanaklarının kısıtlı olduğu mahalle-

lerde diğer mahallelere göre suç oranlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (Kirk ve Laub, 2010; Lauritsen, 2001; Peterson ve Krivo, 1999; Sampson vd., 1997). Suç oranlarının yüksek olduğu mahallelerde, mahalle sakinleri güvende olmadıklarını hissettiklerinde kendilerini giderek kamusal alandaki aktivitelerden çekmekte ve evlerine kapanmaktadırlar. Bu süreç formel kontrol mekanizmasının boş bıraktığı alanı doldurabilecek olan enformel kontrol mekanizmasını da zayıflatarak mahalleyi suça karşı savunmasız bırakmaktadır (Morenoff ve Sampson, 1997).

Bu tür mahallelerde kentsel mekânın yeniden düzenlenmesi ve kontrol altına alınması için kentsel dönüşüm, suçla mücadelede bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm, mahallenin hem fiziki hem de sosyo-ekonomik yapısının yeniden inşa sürecini içerdiği için Sosyal Düzensizlik Teorisi, kentsel dönüşüm ve suç arasındaki ilişki hakkında zıt tahminlerde bulunmaktadır (Boggess ve Hipp, 2014; Kreager, Lyons, ve Hays, 2011; Van Wilsem vd., 2006). İlk bakışta teorinin çelişkili öngörülleri anlamsız gelebilir. Fakat teori mahalle yapısını dinamik bir süreç olarak ele aldığından kentsel dönüşümün hangi aşamada olduğunun kentsel dönüşüm-suç ilişkisini anlamak için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öncelikli olarak kentsel dönüşümün ilk aşamalarında mahalle yapısı fiziki ve sosyo-ekonomik olarak hızlı bir dönüşüme maruz kaldığından mahalledeki enformel kontrol mekanizmalarının zayıflama ihtimali kuvvetlidir. Önceki çalışmaların bulguları nüfus hareketliliğinin ve etnik farklılıkların yüksek olduğu mahallelerde suç oranlarının yüksek olduğuna işaret etmiştir (Hipp, 2007; Morenoff ve Sampson, 1997; Sampson ve Groves, 1989). Bu bağlamda hızlı bir toplumsal değişim kaynağı olan kentsel dönüşüm, mahallede hızlı istikrarsızlığa ve nüfus hareketliliğine neden olduğundan sosyal ağların ve kontrol mekanizmalarının zayıflamasına yol açarak suç için fırsatların doğmasına sebep olmaktadır (Lee, 2010; McDonald, 1986; Taylor ve Covington, 1988). Kentsel dönüşüme uğrayan mahallelerde eski mahalle sakinlerinin büyük bir bölümü mahalleyi terk etmek zorunda kalırken yeni mahalle sakinleri ise onların yerini almaktadır. Bu nüfus hareketliliğinin yarattığı istikrarsız ortam birbirlerini tanımayan eski ve yeni mahalle sakinlerinin ortak değerler etrafında buluşmasını engellediği için mahalle üzerinde kontrolün sağlanması zorlaşmaktadır (Newman ve Wyly, 2006; Ousey, 2018). Yeni ve eski mahalle sakinleri arasındaki ekonomik ve kültürel farklılıklardan dolayı artan sosyal mesafe, sosyal ilişki ağlarının gelişmesine ket vurmaktadır. Bu süreçte eski ve yeni mahalle sakinlerinin suçla mücadele etmek için beraber hareket etme kapasiteleri sınırlandırıldığından suç oranlarının artma ihtimali kuvvetlenmektedir. Kentsel dönüşüm sonrası

mahalle kendi iç dinamiklerini harekete geçiremediği için suçla mücadelede başarısız olmaktadır (Boggess ve Hipp, 2014, Covington ve Taylor, 1989; Lee, 2010; Van Wilsem vd., 2006). Örneğin, A.B.D.'nin Baltimore şehrinde 1970-1980 yılları arasında uygulanan kentsel dönüşümün suç ile ilişkisini analiz eden Taylor ve Covington (1988), kentsel dönüşüm sonucunda mahallelerde konut değerlerinin yükseldiğini, yoksulluk oranlarının azaldığını ve mahalle sakinleri arasında yüksek eğitimlilerin oranlarının yükseldiğini tespit etmişlerdir. Fakat mahallelerin statüsündeki bu olumlu değişimlerin suç oranlarını etkilemediğini bulmuşlardır. Beklenenin tam tersine yaşanan hızlı nüfus hareketliliğinin doğurduğu istikrarsızlık şiddet suçlarının oranlarını artırmıştır. Taylor ve Covington (1988) kentsel dönüşüm her ne kadar mahallelerin statüsünde pozitif bir iyileştirme sağlamış olsa bile bu hızlı değişimin yarattığı istikrarsızlığın sosyal ilişki ağları üzerinde yarattığı olumsuz etkinin gruplar arasındaki çatışmayı teşvik ederek şiddet suçlarında artışa yol açtığı sonucuna varmışlardır.

Diğer taraftan Sosyal Düzensizlik Teorisi, kentsel dönüşümün ilerleyen aşamalarında suç oranlarında azalma yönünde bir eğilim olacağını ileri sürmektedir. Kentsel dönüşüm ile mahallenin fiziki yapısı yenilendiği gibi nüfus hareketliliğinden kaynaklı olarak yoksulluk oranları düşmektedir. Kent merkezinde suç oranlarının yüksek olduğu dezavantajlı mahallelerde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleri, sıklıkla soylulaştırma ile sonuçlanmaktadır. Eski sakinler yerlerinden edilirken yüksek gelire sahip profesyonel mesleklerde çalışanlar, bu mahallelerin yeni sakinleri olmaktadır. Bu bağlamda önceki araştırmalar sınıf ve suç oranları arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir (Hipp, 2007; Messner ve Tardiff, 1986). Yoksullar ve suçla ilişkili gruplardan boşalan alanların, suç işleme oranları daha düşük olan eğitimli ve yüksek gelirli gruplar tarafından doldurulmasının, suç için fırsatları azaltacağı ön görülmektedir (Freeman, 2006). Kentsel dönüşüm ile sayıları artan ev sahipleri mahalledeki istikrarsızlığın azalmasına ve evlerine ve topluluğa daha fazla yatırım yaparak sosyal kontrolün sağlanmasına katkı sağladılar. Daha önceki çalışmalar, ev sahiplik oranlarının yüksek olduğu mahallelerde suç oranlarının düşük olduğunu göstermiştir (Boggess ve Hipp, 2014). Bununla birlikte, kentsel dönüşümün ilerleyen aşamalarında eski ve yeni mahalle sakinleri arasında başlangıçta zayıf olan sosyal ilişkilerin birbirlerini tanıdıkça kuvvetleneceği tahmin edilmektedir. Mahalle sakinleri arasındaki sosyal entegrasyon arttıkça mahallenin sorunları için beraber hareket etme yetileri kuvvetlenerek suçla mücadele edebileceklerdir. Sokağın üzerinde enformel kontrolü sağladıkları gibi yeni gelenlerin daha fazla kaynağa

sahip olması veya ulaşabilmesi ile mahalledeki formel kontrol mekanizmaları da kuvvetlenecektir (Freeman, 2006). Mahallenin ortalama gelir düzeyinin yükselmesi büyük küçük işletmeleri mahalleye çektiği gibi sivil birlikliklerin de yeşermesine imkân tanıyacaktır (Papachristos vd., 2011). Mahalle sakinleri ve kolluk kuvvetleri dışında mahallede bu tür girişimlerin olması sokağın gözetlenmesine ve kontrol altına alınmasına yardımcı olurken mahallenin güvenli olduğu duygusunun yaratılmasına da katkı sağlayacaktır. Kentsel dönüşüm sonrası oluşan demografik ve sosyo-ekonomik yapılanma, formel kontrol mekanizmalarının suça karşı etkili bir şekilde çalışmasına destek vereceğinden suç oranları düşecektir.

Kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini kavramak için başvuru olan diğer bir teorik yaklaşım olan Kırık Camlar Teorisi, mahalle yapısındaki fiziki ve sosyal düzensizliklerin artmasıyla suç için fırsatların artması arasında bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Teori bir bölgede fiziki ve sosyal düzenin bozulmasının potansiyel suçluların zihninde mahalle sakinlerinin mahalle ile ilgilenmediği ve mahalleye sahip çıkmadığı izlenimini yarattığını iddia etmektedir. Wilson ve Kelling (1982) eğer bir arabanın camı kırılır ve öylece bırakılırsa, arabanın geri kalanının çok kısa sürede tahrip edileceği görüşüne dayanarak mahallerin fiziki ve sosyal olarak düzensiz olmasının çeşitli problemleri beraberinde getireceğini tartışmaktadırlar. Mahallenin fiziki olarak yıpranmasıyla beraber sokaklarda çöplerin varlığı, gürültü, köşe başında başı boş grupların toplanması, alkol ve uyuşturucunun sokakta açıkta kullanılması veya satılması, sokaklarda veya parklarda fuhuş yapılması gibi problemler mahallede kontrolün olmadığı ve sosyal düzensizliğin hakim olduğunun göstergeleridir. Suçlular böyle bir mahallede yasal olmayan herhangi bir aktivite gerçekleştirildiğinde kimsenin müdahale etmeyeceğine ve işlenen suçu polise bildirmeyeceğine inanmaktadırlar (Zhang ve McCord, 2014). Kentsel dönüşüm, fiziki ve sosyal düzensizliklerden dolayı emlak değerlerinin düşük olduğu ve yeni yatırımları çekme konusunda zorluk yaşayan suçla ilişkilendirilen dezavantajlı mahallelere yeni bir düzen getirmeyi amaçlamaktadır. Kentsel dönüşüm ile mahalleye tekrar yatırım yapılması suç için fırsat yaratan bu düzensizlikleri ortadan kaldıracığından suç oranlarında düşme eğilimi görülecektir (Barton ve Gruner, 2016; Kirk ve Laub, 2010). Mahallede yıkık dökük veya terk edilmiş binalar yeniden inşa edilecek, daha fazla aydınlatma ile suç işlenebilecek karanlık noktalar azaltılacak, parklar daha korunaklı hale getirilerek mahallenin fiziki görüntüsü yeni bir çehreye bürünecektir. Özellikle kentsel dönüşüm ile mahalledeki fiziki düzensizlikler ortadan kaldırılmış olacaktır (Barton ve Gruner, 2016). Yüksek

sosyo-ekonomik statüye sahip olan yeni mahalle sakinlerinin ekonomik ve sosyal kaynaklara sahip olması veya ulaşma güçlerinin bulunması mahallenin yeniden çöküntü alanı haline dönmesini engelleyecektir. Herhangi bir fiziki ve sosyal düzensizliğe eldeki kaynaklar kullanılarak müdahale edilecek ve suç için fırsatların yeşermesinin önüne geçilecektir. Ayrıca bu grupların kolluk kuvvetleri gibi formel kontrol mekanizmalarını suçla mücadelede harekete geçirme güçlerinin de kuvvetli olma ihtimali mahalleyi suça karşı savunmasız bırakmayacaktır (Freeman, 2006).

Rutin Aktivite Teorisi kentsel dönüşüm ve suç ilişkine farklı bir bakış açısı sunmaktadır (Van Wilsem vd., 2006). Rutin Aktivite Teorisine göre; suç, motive olmuş suçlu, zayıf koruma ve uygun hedefin zaman ve mekânda birleşmesi sonucu meydana gelmektedir (Cohen ve Felson, 1979). Bireylerin rasyonel varlıklar olduğu varsayımından hareket ederek fayda ve zarar hesabı yapan motive olmuş bir suçlu (Becker, 1968) koruması zayıf veya eksik olan uygun bir hedef gördüğünde daha fazla fayda sağlayacağını düşünürse suç işlemektedir (Cohen ve Felson, 1979). Bu bağlamda bir mahallenin kentsel dönüşüme maruz kalması, fayda ve maliyet hesabı yapan motive olmuş suçlular için uygun hedeflerin sayısının artmasına neden olabilmektedir. Başka bir ifade ile, kentsel dönüşüm sonucu sosyo-ekonomik olarak daha varlıklı grupların mahalleye taşınması, motive olmuş suçlular için uygun hedeflerin sayısını artırmaktadır (Barton ve Gruner, 2016). Formel işgücü pazarından yeterince gelir elde edemeyen gruplar için göreceli olarak daha değerli mallara sahip olan yeni mahalle sakinleri uygun hedefler haline gelebilmektedir (Taylor ve Convington, 1988). Ayrıca eski mahalle sakinlerinin yeni mahalle sakinleri ve onların mallarını koruma konusundaki isteksizliği, uygun hedeflerin korunmasız kalmasıyla sonuçlanacağından bir suçun mağduru olma ihtimalini artırmaktadır. Eskiden mahalle sakinlerinin birbirlerinin mallarına göz kulak olma ihtimali kuvvetli iken artık bu ihtimalin azalması uygun hedefleri motive olmuş suçlulara karşı savunmasız bırakmaktadır. Kentsel dönüşüm ile suç oranlarında artma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Çünkü Convington ve Taylor (1989)'ın ileri sürdüğü gibi kentsel dönüşüm, göreceli olarak değerli mallara sahip uygun hedeflerin belirli mekanlarda yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Özellikle mala yönelik suçlar için kentsel dönüşümün fırsat yaratması mümkündür.

Bahsedilen teorik bakış açıları temellenen araştırmaların bulguları kentsel dönüşüm ve suç ilişkisi hakkında net bir resim çizememektedir. Bir grup çalışma kentsel dönüşümün suç oranlarını düşürdüğünü tespit ederken (Aliprantis ve Hartley, 2015; Barton, 2016; Kreager vd., 2011) bir grup çalışma

ise kentsel dönüşümün suç oranlarındaki artış ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Convinton ve Taylor, 1989; Lee, 2010; Van Wilsem vd., 2006). Kentsel dönüşüm ve suç ilişkisi suç türlerine göre farklılaşmaktadır. Bazı araştırmalar sadece şiddet suçlarını (Aliprantis ve Hartley, 2015; Barton, 2016), bazı araştırmalar ise hem şiddet hem de mala yönelik suç türlerini analiz etmiştir (McDonald, 1989; Boggess ve Hipp 2014; Lee, 2010). Örneğin, Chicago'da 1999-2011 yılları arasında toplu konutların kentsel dönüşüm nedeni ile boşaltılması sonucunda blok düzeyinde cinayet oranlarındaki düşüşün %63 düzeyinde olduğu kaydedilmiştir (Aliprantis ve Hartley, 2015). Barton (2016) 1980-2009 yılları arasında New York'ta kentsel dönüşümün darp, cinayet ve gasp suçlarında düşmeye yol açtığını tespit etmiştir. Hollanda'da Van Wilsem vd. (2006) mahallelerde hızlı yaşanan ekonomik iyileşmenin şiddet, evden hırsızlık, araba hırsızlığı ve arabadan hırsızlık suçlarının mağduru olanların sayısını artırdığını bulmuştur. McDonald (1989) A.B.D.'deki 5 şehirde kentsel dönüşümün gerçekleştirildiği 14 mahallede yaptığı araştırmada kentsel dönüşümün şiddet suçlarını azalttığını fakat mala yönelik suç oranlarını ise etkilemediğini tespit etmiştir. Lee (2010) Los Angeles'da 1990-2000 yılları arasında kentsel dönüşümün suçla hem pozitif hem de negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Bazı yoksul mahallelerde darp, gasp, oto hırsızlığı ve otodan hırsızlık artarken çok yoksul mahallelerde ise oto hırsızlığı azalmıştır. Taylor ve Covington (1988) 1970-1980 yılları arasında Baltimore'daki emlak değerlerinin artmasının ağır saldırı suçu ile ilişki olduğunu göstermişlerdir. Benzer şekilde, Boggess ve Hipps (2014) 1990-2000 yılları arasında Los Angeles'da emlak değerlerindeki artış ve yeni gelenlerin oranlarının artmasıyla darp ve hırsızlık oranlarındaki değişimin ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Örneğin, düşük emlak değerlerine sahip olan bir mahallede emlak değerlerinin bir standart sapma artması ve ev sahipliğindeki istikrarsızlığın bir standart sapma artması darp suçunun %3.5 artmasına yol açmıştır. Kentsel dönüşüm mahallede açılan kahve dükkanlarının sayısı ile ölçen Papachristos vd. (2011) Chicago 1991-2005 yılları arasında cinayet ve gasp oranlarının düşüğünü tespit etmişlerdir. Fakat kentsel dönüşüm ve suç ilişkisinin mahallenin etnik yapısı ile ilişkili olduğuna dikkat çekmişlerdir. Beyazların ve Latinlerin ağırlıklı yaşadığı mahallelerde kentsel dönüşüm ile cinayet ve gasp oranlarında düşme yaşanırken Siyahların yaşadığı mahallelerde ise gasp oranları artmıştır. Bu bulgu kentsel dönüşüm uygulanan mahallenin etnik yapısının önemine dikkat çekmektedir.

Bulguların muğlak bir tablo ortaya koymasının iki nedeni olabilir. Birincisi araştırmalarda kentsel dönüşümün farklı şekilde ölçülmüş olmasıdır. Örneğin, kentsel dönüşüm, konut değerlerindeki artış (Boggess ve Hipp, 2014; Covington ve Taylor, 1989), konut kredisi oranları (Kreager vd., 2011) mahalle sakinlerinin sosyo-ekonomik statüsündeki değişim (Kirk ve Laub, 2010, Van Wilsem vd., 2006) veya mahalledeki kahve dükkanlarının artışı (Papachristos vd., 2011) olarak ölçülmüştür. İkinci neden ise araştırma kapsamına alınan zaman dilimlerinin ve ölçülme biçimlerinin birbirinden farklı olmasıdır. Örneğin, araştırmalarda beş yıllık (Van Wilsem vd., 2006), on yıllık (Boggess ve Hipp, 2014) veya yirmi dokuz yıllık (Barton, 2016) zaman dilimi analiz edilmiştir. Ayrıca, analiz edilen zaman dilimleri bazı araştırmalarda yıllık değişim (Lee, 2010), üç yıllık ortalama değişim (Papachristos vd., 2011) veya iki nüfus sayımı arasındaki değişim (Kreager vd., 2011) olarak hesaplanmıştır.

Türkiye’de kentsel dönüşüm ve suça odaklan sosyolojik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmalarda panel verilerden ziyade enlemesine bir araştırma tasarımı ile standartlaştırılmış soru formu yoluyla mahalle sakinlerinden verilerin toplandığı nicel veya derinlemesine görüşmelerin yapıldığı nitel teknikler kullanılmıştır. Nicel çalışmada (Akalin, 2016) kentsel dönüşümün hangi değişkenlerle ölçüldüğü hakkında herhangi bir açıklama mevcut değildir. Kentsel dönüşümün yapıldığı bir mahallenin seçilmiş olması kentsel dönüşümü ölçmek için yeterli görülmüştür. Yapısal düzeyde suç istatistiklerini analiz eden araştırma nerede ise yoktur. Betimsel olarak Altındağ ilçesinin Gültepe (Çinçin) mahallesinde kentsel dönüşüm sonrası 2012 ve 2015 yılları arasındaki suç oranlarındaki değişmeyi Akalin (2016) iki yıllık değişimler bazında tespit etmeye çalışmıştır. Akalin (2016) Ankara İl Emniyet ve Altındağ İlçe Emniyet Müdürlüğünden sağlanan 2012-2015 arasındaki suç istatistiklerini kullanarak herhangi bir modelleme yapmadan sadece iki yıllık değişimleri ortaya koymaya çalışmıştır. Örneğin 2012-2013 yılları arasında cinsel saldırı suçunda büyük oranda bir artma görülürken kasten yaralama, tehdit, bazı hırsızlık türlerinde azalma olduğunu tespit etmiştir. Ama en büyük artışın narkotikle ilişkili suçlar olduğunu tespit etmiştir. Akalin (2016) benzer bir tespiti 2013-2014 ve 2014-2015 yılları için yapmaktadır. Kentsel dönüşümle ilgili diğer değişkenler dikkate alınmadığı ve istatistikleri düzeyde analizler yapılmadığı için bu araştırmanın bulgularına temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Çünkü kentsel dönüşümün Gültepe (Çinçin) mahallesinde 2005 yılında başladığı akılda tutulduğunda, kentsel dönüşüm öncesi, kentsel dönüşüm süreci ve sonrasında mahalle yapısıyla ilgili istatistiklere ve suç istatistiklerine ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın en önemli katkısı, Gültepe mahallesinde kentsel

dönüşümün bazı etapları tamamlanmış olsa da Narkotik suçlarıyla ilgili probleme dikkat çekmesidir.

Kentsel dönüşüm ve suç ilişkisine odaklanan bir grup nitel çalışma kentsel dönüşüm sonrası suçla ilişkili faaliyetlerin varlığına işaret etmektedir. Gültepe (Çinçin) mahallesinde nitel araştırma yapan Binay (2012) kentsel dönüşüm sonrası mahallede suçlu aktivitelerin devam ettiğini fakat eskisi kadar yüksek olmadığı yönünde bir çıkarımda bulunurken, Açıkgöz (2014) ile Aksoy ve Güzey Kocataş (2017) ise özellikle uyuşturucu suçlarının mahalle yaşantısında önemli bir probleme yol açtığı sonucuna varmaktadırlar. Örneğin, Açıkgöz (2014, s.133)'un araştırmasındaki bir katılımcı uyuşturucu ve şiddet suçlarıyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “*Uyuşturucu, esrar kol geziyor, çatışma yaşanıyor sık sık*”. Aynı bölgede nitel araştırma yapan Bozyaka (2019) kentsel dönüşüm sonrası mahalle sakinlerinin kendilerini tam olarak güvende hissetmediklerini, eskiye nazaran suçta azalma yönünde bir algı olsa da hala mağdur olmaktan kaygı duyduklarını tespit etmiştir. Gültepe (Çinçin) mahallesinde yapılan farklı nitel araştırmaların kentsel dönüşüm sonrası suç oranlarında ne yönde bir eğilimin olduğunu tespit etmesi mümkün değildir. Fakat bu bulgular kentsel dönüşüm sonrası mahallede suçun düşük veya yüksek oranlarda varlığının devam ettiğini göstermektedir.

Kentsel Dönüşüm ve Suç İlişkisinde Zaman Boyutu ve Mekânsal Bileşenler

Dinamik bir süreç olan kentsel dönüşüm ve suç ilişkisinin zaman hesaba katılmadan anlaşılması güçtür (Kreager vd., 2011). Çünkü bu ilişki kentsel dönüşümün aşamalarına göre değişmektedir. Bir mahallede kentsel dönüşüm sürecinin öncesi, başındaki koşullar ile birkaç yıl sonrası ve tamamlandıktan sonra ortaya çıkan koşullar farklılaşmaktadır. Zaman içinde bu koşullarda oluşan farklılıklar kentsel dönüşüm ve suç ilişkisinin gücünü ve yönünü etkileyebilmektedir. İlk yıllarda kentsel dönüşümün suça etkisi olumlu veya olumsuz olabilmekte fakat zaman içinde etkisi azalabilmektedir. Tepe noktasına ulaştığında ise etki söz konusu olmayabilmektedir (Ousey, 2018). Bundan dolayı kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini inceleyen çalışmalar, ağırlıklı olarak panel veri tabanı kullanılmaktadır (Boggess ve Hipp, 2014; Covington ve Taylor, 1989; Lee, 2010; Papachristos vd., 2011). Kentsel dönüşümün mahalle yapısında istenen farklılıkları yaratıp yaratmadığını test edebilmek için mahallenin kentsel dönüşüm öncesi, sırasında ve sonrasındaki yapısal faktörlerini ve suç oranlarını kapsayan bir veri tabanına ihtiyaç vardır. Başlangıçta beklenenin tersine kentsel dönüşüm nedeniyle mahalledeki düzenin hızlı bir şekilde bozulmasından dolayı suç oranları artabilir fakat ilerleyen

yıllarda düşebilir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm ve suç arasında doğrusal bir ilişki yerine eğrisel veya zamana göre inişli çıkışlı farklı ilişkiler söz konusu olabilir. Örneğin, Kreager vd. (2011) 1982-2000 yılları arasında A.B.D.'nin Seattle kentinde 1990-2000 yılları arasında kentsel dönüşüm ve mala yönelik suçlar arasında eğrisel bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Kentsel dönüşüm sürecinin başlarında mala yönelik suçlar artmış fakat dönüşüm ilerledikçe mala yönelik suçlar azalmıştır.

Kentsel dönüşüme maruz kalan mahallede suç oranlarında düşme söz konusu ise, bu düşmenin suçun zamansal veya mekânsal yer değiştirmesinden kaynaklanıp kaynaklanmadığının incelenmesi gerekmektedir. Felson ve Clark (1998) suçun beş farklı biçimde kayabileceğine işaret ederler: Bir zamandan diğer zamana, bir mekândan başka bir mekâna, bir hedeften başka bir hedefe, bir suç işleme tekniğinden başka bir tekniğe ve bir suç türünden başka bir suç türüne. Mahalle yapısının yenilenmesi, yatırımların yapılması ve mahalle sakinlerinin karakteristiklerinin değişmesiyle beraber mahallede uygulanan polislik stratejileri suçun mahalle içinde zamansal ve mekânsal yer değiştirmesine yol açabilmektedir. Rasyonel Tercih Teorisine göre; fayda-maliyet hesabı yapan suçlular polise yakalanmamak için yeni mekânsal düzenlemeleri ve polislik stratejilerini dikkate alarak suç işlemeye devam ederler. Yeni düzenlemelere göre polisten kaçmalarını kolaylaştıracak zaman diliminde veya mekanlarda suçtan fayda sağladıkları sürece suç işlemeye devam edeceklerdir (Moeller, Copes, ve Hochstetler, 2016). Kentsel dönüşüm ile suç için fırsat yaratan mekanlar yıkılmış olabilir fakat yeni mekânsal düzenlemeye göre motive suçlular suç işleme taktiklerini değiştirerek farklı mekanlarda suç işlemeye devam edebilirler. Örneğin, kentsel dönüşüm sonucu yeni binaların çok katlı yapılması uyuşturucu satışı için yeni fırsatlar yaratabilmektedir. Yeni binalarda yaşayan sayısının artmasının sonucu yabancıları tespit etmek zor olacağından köşe başında yapılan uyuşturucu satışının bina içlerine kayma olasılığını barındırmaktadır. Kentsel dönüşüm sürecinde mahallede boşatılmış ama hala yıkılmamış binalar suç işlemek için kullanılabilir veya molozların bulunduğu bölgeler, kaçak malları veya uyuşturucuyu saklama alanları haline gelebilir. Mahallede uygulanan polislik stratejilerine göre kendilerini konumlandırarak suçlular polisten sakınma stratejileri geliştirirler (Jacobs, 1996). Örneğin, motive olmuş suçlular polislerin hangi aralıklarla, araçla mı yoksa yayan mı devriye gezdiklerini tespit ederek polislerin daha az devriye gezdikleri zamanlarda ve daha az kontrol ettikleri mekanları tespit ederek suç işleme stratejilerinde değişikliğe gidebilirler. Örneğin, 2005

yılından itibaren farklı etaplar ile kentsel dönüşüm çalışmalarının devam ettiği Ankara'nın Altındağ ilçesinin Çinçin bölgesi olarak bilenen Gültepe mahallesi ve çevresinde 2020 yılında farklı zamanlarda polis mahalleye girişleri kontrol altına almış, girişte kimlik kontrolü yapmış, ikametgâh sormuş ve mahallenin belirli bölgelerinde yedi yirmi dört nöbet tutmuştur. Mahalle sakinleri ve mahalleye girmek isteyen diğer kişiler tarafından rahatlıkla gözlemlenen bu stratejilere karşı motive olmuş suçluların, farklı zaman-mekânda ve yeni teknikler kullanarak suç işleme ihtimallerini göz ardı etmemek gerekmektedir. Curtis (1998) etnografik çalışmasında soylulaştırmayla beraber katı polislik stratejilerine maruz kalan New York'un Williamsburg mahallesinde sokakta yapılan uyuşturucu satışının zaman içinde evlerden veya özel alanlardan yapılmaya başlandığını gözlemlemiştir.

Kentsel dönüşüm izolasyon içinde gerçekleşmemekte uygulandığı mahalleyi saran mahallelerden de etkilemektedir. Kentsel dönüşüme uğrayan yoksul mahalleyi çevreleyen mahalleler ağırlıklı olarak orta sınıf mahalleler ise kentsel dönüşümün etkileri daha hızla görülebilir (Boggess ve Hipp, 2014). Eğer mahalleyi saran mahaller yoksul veya dezavantajlı mahaller ise kentsel dönüşüme maruz kalan mahallenin fiziki çehresi yenilenmiş, nüfusu değişmiş ve sosyo-ekonomik yapısı dönüşmüş olmasına rağmen hedeflendiği gibi suç oranlarında düşme gerçekleşmeyebilir. Yerinden edilenler çevredeki yakın mahallelere taşınabilirler. Motive suçlular suç işlemek için genelde çok uzağa gitmemektedirler. Hem yerinden edilen motive olmuş suçlular hem de çevredeki dezavantajlı mahallelerdeki suçlular yakın mesafede olduğu için yeni gelenleri hedef olarak görebilir ve mala yönelik suçlarda artış yaşanabilir (Atkinson, 2000; Boggess ve Hipp, 2014). Diğer dikkate alınması gereken bir nokta ise kentsel dönüşüme uğrayan ve çevredeki dezavantajlı mahalle sakinlerinin kentsel dönüşümü nasıl değerlendirdikleridir. Eğer kentsel dönüşüme karşı daha düşmanca ve öfke dolu bir tutum var ise şiddet suçlarının artma ihtimali söz konusudur. Çevredeki mahallelerde yaşayanlar, kentsel dönüşümün uygulandığı mahalledeki eski mahalle sakinlerinin yerinden edildiğini ve o mahallede fiyatların yükselmesi sonucu eski mahalle sakinlerinin temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda zorluk çektiklerini gözlemlemektedirler. Benzer bir durumun kendi başlarına gelmemesi için kentsel dönüşüme maruz kalan mahalledeki yeni sakinlere karşı şiddetle karşılık verebilirler. İki mahalle arasında gerilim artabilir (Boggess ve Hipp, 2014).

Kentsel dönüşüm ile amaçlanan; suç oranlarının yüksek olduğu mahallede suç oranlarını düşürüp kentin genelindeki suç oranlarında da düşme

sağlamaktır. Fakat kentsel dönüşüm projelerinin uygulandıkları mahallelerde suç oranlarının düşmesine rağmen kentin genelinde suç oranları düşmeyebilir. Bu noktada suçun mekânsal kayması meydana gelmektedir (Aliprantis ve Hartly, 2013; Felson ve Clark, 1998). Kentsel dönüşümün uygulandığı mahallede suç oranları düşerken o mahalleyi saran mahallelerde veya yerinden edilen grupların yerleştiği mahallelerde suç oranlarının yükselmesi mümkün olmaktadır (Boggess ve Hipp, 2014). Yerinden edilen mahalle sakinleri sıklıkla eski mahallerine yakın olan mahalleleri tercih etmektedirler (İlik vd., 2022). Kentsel dönüşüm ile yerinden edilen dezavantajlı mahalle sakinleri, komşu olan yoksul mahallelere taşınarak mahallenin yoksulluk oranlarının yükselmesini sağlarlar. Daha önceki araştırmaların bulguları yoksulluğun yoğunlaştığı mahallelerde suç oranlarının yüksek olduğunu göstermiştir (Bursik ve Grasmick, 1993; Lauritsen, 2001; Peterson ve Krivo, 1999; Sampson ve Groves, 1989). Kentsel dönüşüme uğrayan mahallenin etrafındaki mahalleler yeni gelenlerle giderek yoksullaşacağından suç oranları artacaktır. Ayrıca, yerinden edilen mahalle sakinlerinin yeni yerleştikleri mahalleye uyum sağlama konusunda yaşadıkları zorluklar mahallede gerilimi artırabilir.

Dikkate alınması gereken başka bir unsur ise yerinden edilenler arasında motive olmuş suçluların varlığıdır. Rasyonel Tercih Teorisinin varsayımına göre; eğer bireyler suç işlerken fayda-maliyet hesabı yapıyorlar ise yerinden edilen motive olmuş suçlular, yeni geldikleri mahallede suçtan fayda sağlayacaklarını anladıkları durumlarda suç işlemeye devam edeceklerdir. Kentsel dönüşüm, suçu bir mahalleden başka yoksul mahalleye kaydırmış olmaktadır. Örneğin, Curtis (1998) 1987-1997 yılları arasında A.B.D.'nin New York kentinin Williamsburg mahallesi ve çevresinde etnografik çalışma gerçekleştirmiştir. Manhattan bölgesinden Williamsburg mahallesine doğru yüksek sosyo-ekonomik grupların taşınmasıyla başlayan soylulaştırmayla beraber New York polisinin bölgede baskınları artırmasıyla uyuşturucu pazarının komşu olan Bushwick mahallesine kaydığını Curtis gözlemlemiştir. Sadece 1991-1992 yılları arasında Bushwick mahallesinde uyuşturucu satıcısı ve kullanıcılarının sayısı ikiye katlanmıştır. Bushwick mahallesinde uyuşturucu pazarının büyümesi uyuşturucuyla ilgili şiddet suçlarının da artmasına ve uyuşturucu kullanımının yaygınlaşması da çeşitli sosyal problemlerin doğmasına neden olmuştur. Soylulaştırmaya maruz kalan Williamsburg'te ise uyuşturucu pazarı yeniden yapılanarak uyuşturucu satışı açık alanlardan özel alanlara çekilmiş ve sosyal ağlar aracılığı ile satılmaya başlanmıştır (Curtis, 1998). Soylulaştırma hareketi uyuşturucu suçlarının mekânsal kaymasına neden olduğu gibi aynı mekân içinde uyuşturucu pazarının da örgütlenme

biçimini değiştirmiştir. Chicago, New York ve Los Angeles kentlerindeki suç oranlarındaki değişmenin kentsel dönüşümle ilişkisini inceleyen Hagedorn ve Rauch (2007) diğer şehirlerde değil fakat Chicago’da suçun mekânsal olarak kaydığını göstermişlerdir. Chicago’da yerinden edilen çete üyeleri yerleştilikleri mahallelerde suç işlemeye devam etmişlerdir. Aliprantis ve Hartley (2015) Chicago’da yıkılan toplu konutların yakınlarındaki bloklarda cınayet oranlarında düşme meydana geldiğini fakat yerinden edilen grupların taşındığı mahallelerde ise suç oranlarının yükseldiğini tespit etmişlerdir. Binay (2012) Altındağ’ın Gültepe (Çinçin) mahallesinde kentsel dönüşüm sonrası yapmış olduğu nitel araştırmada komşu mahallelerde yaşayan mahalle sakinleri ve muhtarların kendi mahallelerindeki suçla ilişkili sorunların artmasının nedeni olarak Gültepe’den taşınanları gördüklerini tespit etmiştir. Binay (2012, s.107)’ın araştırmasına katılan komşu mahalledeki bir katılımcı yeni gelenlerle mahallede yaşanan değişimi şu ifadeler ile açıklamaktadır: *“Mahalle çok değişti. Ben neredeyse elli yıldır burada otururum. Eskiden bir tane olay olmazdı. Hele bu esrarmış, eroinmiş, hapmış hiç olmazdı. Son zamanlarda her köşede satıyorlar.”* Aksoy ve Güzey Kocataş (2017)’ın araştırması suçun Ankara’nın Altındağ ilçesinden başka bir ilçesine kentsel dönüşüm sonrası kaydığına işaret etmektedir. Altındağ’ın Gültepe (Çinçin) mahallesinde yapılan kentsel dönüşüm çalışmaları sonucunda yerinden edilenlerin bir grubunun Sincan’ın Saraycık Mahallesiine yerleştilikleri tespit edilmiştir. Eskiden suçla ilişkili faaliyetlerin düşük oranlarda gerçekleştirildiği bu mahallede yeni gelen gruplarla birlikte özellikle uyuşturucuyla bağlantılı suçlarda artış olduğunu katılımcılar belirtmişlerdir. Örneğin bir katılımcı *“geceleri lüks arabalar mahalleye doluyor. Her yer de uyuşturucu satılıyor”* ifadeleri ile yaşanan değişimi dile getirmiştir (Aksoy ve Güzey Kocataş, 2017, s. 290). Kentsel dönüşüm sadece uygulandığı mahalleyi değil çevresindeki veya yerinden edilen grupların yeni yerleştilikleri mahallelerdeki yaşam biçimlerini değiştirmektedir. Bu örnekte olduğu gibi daha önce mahalle halkının suçu önemli bir problem olarak görmediği Saraycık mahallesi, artık uyuşturucu suçlarıyla anılır hale gelmiştir. Bu iki araştırma suçun mekânsal olarak kaydığı mahallelerde gündelik hayatın suç tarafından baskılanmasının sonucu olarak mahalle sakinlerinin kendilerini giderek güvensiz hissettiklerini ve bir suça şahit olsalar bile ihbar etme konusunda çekingen davrandıklarını da açığa çıkarmıştır. Mahalle yaşantısı mahalle sakinlerinin kendilerini güvende hissettikleri bir durumdan tehlike altında hissettikleri bir duruma dönüşmüştür. Kısaca, suç mekânsal olarak kaydığında mahallelerin dinamiklerini değiştirmekte ve yeniden kurmaktadır.

Kentsel Dönüşüm Sonrası Sosyal ve Kriminal Ağlar

Kentsel dönüşümün başarısı sadece fiziki mekânı dönüştürmekte değil asıl birliktelik duygusu etrafında toplanan eski ve yeni mahalle sakinlerinin bir arada uyum içinde yaşadığı bir topluluk yaratmasında yatmaktadır. Sosyal Düzensizlik Teorisinin tanımladığı gibi mahalleyi sosyal ağlardan oluşan bir topluluk olarak (Sampson vd., 1997) kavradığımızda kentsel dönüşüm sürecinde tahrip olan ilişki ağlarının sonradan tamir edilerek yeni bir topluluk yaratılmasının mümkün olup olmadığı sorusunun yanıtlanması gerekmektedir. Kentsel dönüşüm sonrası eski ve yeni mahalle sakinleri arasındaki sosyal etkileşim ağlarının kurulması ve yayılması zaman alacağından farklı zamanlarda bu ilişki ağlarının kurulup kurulmadığının veya kuruldu ise derinliğinin ve derecesinin anlaşılması kentsel dönüşüm ve suç ilişkisinin anlaşılması için önemlidir. Beklentinin tam tersine kentsel dönüşümün üzerinden zaman geçse bile sosyal ilişki ağlarının gelişmesi pek mümkün olmayabilir (Bucerius vd., 2017; İlik vd., 2022). Örneğin, Açıkgöz (2014) Altındağ ilçesinin Gültepe (Çinçin) mahallesinde yaptığı araştırmada kentsel dönüşüm öncesi mahalle sakinlerinin komşuluk ilişkilerinden memnun olduğunu, gecekondulu yaşantısını romantik bir şekilde andıklarını fakat kentsel dönüşüm sonrası ise kimsenin kimseyi tanımaması ve komşuluk ilişkilerinin zayıf olmasından şikâyet ettiklerini tespit etmiştir. Aksoy ve Güzey Kocataş (2017) aynı mahallede benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Araştırmaya katılanların yarısı komşuları ile zayıf ilişkilere sahiptirler. Göreceli yoksunluk yaklaşımının vurguladığı gibi eski ve yeni mahalle sakinleri arasında sosyo-ekonomik farklılıklardan kaynaklı sosyal mesafe mahallede gerilime yol açarak birlikteliğin oluşmasının önünde önemli bir engel olarak durabilmektedir. Aynı mekânı paylaşıyor olmak birbirlerine yakınlaştırmak yerine sosyal mesafeden kaynaklı paralel hayatlar yaşamalarına yol açabilmektedir (Atkinson, 2000). Kendi grupları ile sosyalleşmek için çaba gösterip ortak alanları kullanmak zorunda olduklarında birbirlerinden sakinme ihtimalleri de kuvvetlidir. Aynı mahalleyi hatta binayı paylaşıyor olmak mahalle sakinleri arasında sosyal ilişkilerin kurulmasını zorunlu kılmamaktadır. Bu noktada kentsel dönüşüme odaklanan nitel araştırma bulguları sosyal ilişki ağlarının gelişmesinin neden güç olduğu konusunda aydınlatıcı bulgular sunmaktadırlar. Örneğin, İlik vd. (2022)'nin Antalya'da yaptığı çalışmanın bulguları katılımcıların merhabalaşmanın ötesine gitmeyen komşuluk ilişkileri kurmada yaşadıkları zorluklara ışık tutmaktadır. Bir katılımcı "Apartmanda oturuyoruz. Eski komşuluk kalmadı dağıldı yani. Gecekondulu dağıldı eski komşuluklar da

dağıldı. Şimdi kapıda denk gelirsek merhaba, günaydın diyoruz tamam. Gidelim gelelim, oturalım, balkonda çay içelim yok. Selam bile vermiyor adam. Selam bile almıyor. Apartmanların genelinde böyle” ifadeleri ile komşuluk ilişkilerinde yaşamış olduğu hayal kırıklığını dile getirmektedir (İlik vd., 2022, s. 63). Komşuluk ilişkileri için çaba gösterilmediği veya çaba gösterildiğinde de karşılık bulmadığı anlaşılmaktadır. Benzer olarak, Bucerius vd. (2017) Kanada’nın Toronto şehrinde Regent Park bölgesinde gerçekleştirdikleri etnografik çalışmada kentsel dönüşüm sonrası sosyal ilişki ağlarının yeniden oluşmasının ne kadar zor olduğuna işaret etmektedirler. Görüşme yaptıkları eski mahalle sakinleri yeni sakinlerini genel olarak tanımadıkları gibi onlarla etkileşime girme konusunda da herhangi bir çaba sarf etmediklerini ifade etmişlerdir. Biz ve onlar ikiliği eski mahalle sakinlerinin zihinde yer etmiştir ve yeni sakinlerin kendilerini daha üstün gördüklerine, mahallelerinin elden gittiğine ve yeni gruplar tarafından işgal edildiğine inanmaktadırlar. Yeni mahalle sakinleri ise topluluğun bir parçası olma gayreti içinde değildiler. Çünkü mahalle dışında farklı toplulukların zaten parçası konumundadırlar. Bundan dolayı, grupların farklı değerlere ve geleneklere sahip olması ortak noktalarda buluşmalarını zorlaştırmaktadır. Sınıfsal farklar sosyal ağların gelişmesinin önünde bir set kurmaktadır.

Sınıfsal farkların doğurduğu gerilimin sonucunda mahallelerinin elden gittiğini düşünen ve yeni gelenleri işgalci olarak gören eski mahalle sakinleri mahalle hayatını yeni gelenler için oldukça rahatsız hale getirmek için çaba sarf edebilmektedirler. Örneğin lüks araçların yakınlarında top oynayıp araçlara topları vurdurarak biz değil onlar bizden çekinmeli mesajı gençler tarafından verilmektedir (Bucerius vd., 2017). Eski sakinler yeni gelenlere karşı bir direnç göstermektedirler. Göreceli yoksunluk yaklaşımının işaret ettiği gibi yeni mahalle sakinleri hem uygun hedefler olarak görülmekte hem de mağdur edilmeyi hak ettiklerine inanılmaktadır. Çünkü mahalle onlarıdır ve dışarıdan gelenlerin onları dışlamaya ve mahallenin yeni sahipleriymiş gibi davranmaya hakları yoktur (Patel, 2014). Mahallede yeni açılan işletmeler yeni gelenlerin ihtiyaçlarına odaklandığı için yaşam eskiler için ekonomik olarak da giderek zor hale gelmektedir. Bu gelir eşitsizliği mahalle yaşantısından eski sakinlerin dışlanmasına neden olurken yeni sakinler ise yaşanan her sorundan eski sakinleri sorumlu tutmaktadır ve eski sakinleri suçla ilişkilendirmektedirler (Patel, 2014). Bazen bu gerilim yeni gelenlerin mağdur edilmesine yönelik kampanyalar ile sonuçlanabilmektedir. Atkinson (2000) eski sakinlerin yeni gelenlere karşı “yuppyi soy” kampanyası düzenlediklerini tespit etmiştir. İstilacı olarak görülen yeni gelenlerin başlarına gelenleri hak

ettikleri algısı yaygındır. Yeni mahalle sakinleri ise eskileri suçlu veya tehlikeli olarak görmekte ve etkileşimden uzak durmaktadırlar (Patel, 2014).

Bu sınıfsal farklılıklarla beraber kentsel dönüşüm projelerinde mahallenin ve konutların tasarlanma biçimleri de sosyal ilişki ağlarının kurulmasının önünde bir engel olarak durmaktadır. Farklı etaplarda gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projesi aynı mekânı sınıfsal olarak bölmektedir. Dar gelirli eski ve yeni mahalle sakinleri için inşa edilen konutlar ile üst gelir grupları için inşa edilen konutların tasarlanma biçimleri birbirinden farklı olduğu gibi coğrafi olarak da mahallenin farklı kısımlarında yer alabilmektedir. Dar gelirli gruplar için çok katlı toplu konutlar inşa edilirken diğer gelir grupları için az katlı büyük dairelerden oluşan apartmanlar, dubleks evler veya villalar yapılmaktadır (Bucerius vd., 2017). Ankara 'da TOKİ tarafından inşa edilen Kuzey Ankara Toplu Konutlarında da benzer bir manzara görülmektedir. Dar gelirli hanelerin oturduğu konutlar ile diğer hanelerin oturduğu konutlar otoyol ve vadi ile birbirinden ayrılmaktadır. Dar gelirli haneler yolun karşı tarafına baktıklarında vadinin içinde villa tarzı bahçeli ve ortak kullanım alanlarında peyzaj çalışmaları yapılmış bir konut kümesini görmektedirler. Binay (2012) Altındağ'ın Gültepe (Çinçin) mahallesinde yaptığı araştırmada eski ve yeni mahalle sakinlerinin farklı TOKİ bloklarında oturduklarını tespit etmiştir. Eski mahalle sakinleri on dört blogun sadece üçüne yerleştirilerek yeni sakinlerle etkileşime girme ihtimalleri zayıflatılmıştır. Blokların ayrıştırılması sosyal ağların gelişmesini zorlaştırmaktadır. Aynı bölgeye gündelik bir ziyaret yapıldığında bile özel girişimcilerin inşa ettiği dar gelirli gruplar için olan konutlar ile daha lüks olan konutların birbirinden farklı bölgelerde yer aldığı kolaylıkla görülebilir. Ayrıca, lüks konut kümesinin içinde bile mülk sahibi olan eski mahalle sakinleri ile yeni gelenlerin binalarının birbirinden ayrıldığı ve binalar arasında dikenli teller döşendiği gözlemlenmektedir. Sınıfsal farklılaşmanın mekâna yansımaları sosyal ağların kurulmasını giderek zorlaştırmaktadır.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının olumsuz etkilerinden birisi de eski mahalle sakinlerinin yerinden edilmesidir (Freeman, 2005; Freeman ve Barconi, 2004; İlik vd., 2022; Lovering ve Türkmen, 2011; Urbanik vd., 2017). Bundan dolayı, kentsel dönüşüm sadece uygulanan mahalledeki sosyal ağları değil yerinden edilen grupların yeni yerleştikleri mahallelerdeki ağları da etkilemektedir. Geçici veya kalıcı olarak yerinden edilenler yeni mahalleye yerleştiklerinde bu mahallenin sakinleri tarafından yabancı olarak görülmektedirler. Kendi mahallelerindeki sosyal ağlardan izole olmaları ve destek almamalarının yanı sıra bu yeni yerleşilen mahallenin ağlarının içine girmekte zorlanmaktadırlar çünkü mekânsal damgalanmaya maruz kalmaktadırlar.

Damgalanma coğrafi olarak hareket ederken eski mahalledeki sosyal ağların sağladığı koruma ise coğrafi olarak sınırlı kalmaktadır (Anderson, 1999; Bourgois, 1995). Suçla ilişkilendirilen bir mahalleden yeni bir mahalleye taşınmak zorunda kaldıkları için mahalle sakinlerinin gözünde riskli veya tehlikeli olarak algılanma ihtimalleri kuvvetli olduğundan mağdur edilme olasılıkları da yüksektir. Kanada'nın Toronto kentinde kentsel dönüşüm kapsamında yerinden edilen gençler, yeni taşındıkları mahallelerinde şiddetin mağduru olmaktan korktuklarını ve taşındıktan kısa bir süre sonra yerleşilen mahallede iki arkadaşlarının silahla vurularak öldürüldüğünü belirtmişlerdir (Thompson vd., 2013; Urbanik vd., 2017).

Kentsel dönüşüm mahalleyi fiziki olarak tasarlarırken yeni grupların mahalleye taşınmasını sağlayarak var olan kriminal ağların tahrip olmasını veya yok edilmesini amaçlamaktadır. İlk bakışta suçla ilişkilendirilen grupların mahalleden taşınmasını sağlamak suça karşı bir zafer kazanıldığını düşündürülebilir. Fakat suçun yoğun olduğu dezavantajlı mahallelerde yapılan etnografik çalışmalar ise farklı bir resim çizmektedir (Anderson, 1999; Bourgois, 1995). Bu mahallelerde kriminal ağlar sokağı kontrol eden davranış kodlarını teşvik ederek sokak üzerinde kontrol mekanizması işlevini yerine getirmektedirler (Anderson, 1999). Suçun gündelik hayatın bir parçası olduğu mahallelerde sokakta nasıl davranılacağına dair sokak kanunları mevcuttur. Kriminal ağlara üye olan veya olmayan her mahalle sakini bu kurallara göre hareket ettiği için tehlikelere rağmen kuralların getirdiği bir düzen ve güvende olma durumu söz konusudur. Bu mahallelerde suç ve şiddet olayları sıklıkla yaşandığı halde suçla ilişkili olmayan kişilerin sokak kodlarını takip ettikleri ve kendi rutinlerini korudukları sürece mağdur olma ihtimalleri azalmaktadır (Anderson, 1999; Bourgois, 1995). Bu noktada kentsel dönüşüm var olan sosyal ağlarla beraber kriminal ağları da tahrip ederek mahalleyi yeni kriminal gruplara karşı savunmasız bırakabilmektedir. Kentsel dönüşüme maruz kalan bazı mahallelerde yapılan etnografik çalışmalar, kentsel dönüşüm öncesi mahalledeki düzene katkı sağlayan kriminal ağların bozulması ile beklenen tersine mahallede şiddet olaylarının arttığına dikkat çekmektedir (Thompson vd., 2013; Urbanik vd., 2017). Kriminal ağları kontrol eden bazı anahtar pozisyonundaki suçluların yerinden edilmesi ile sokak kodlarına uyulmasını sağlayan güç zayıfladığından mahallede davranış kodlarıyla ilgili oluşan boşluk, mahalle sakinlerinin mağdur olma ihtimallerini kuvvetlendirmektedir. Çünkü kriminal ağlarda güçlü olan suçlulardan boşalan konumlar genç, gözü kara, pervasız ve gücü eline geçirmek isteyen kişiler tarafından doldurulmaya çalışıldığı için mahalle sakinleri her an şiddetin

mağduru olmaktan korkmaktadır (Urbanik vd., 2017). Kentsel dönüşüm öncesi mahalle sakinleri hangi durumlarda şiddetin mağduru olabileceklerini sokak kodlarına dayalı olarak bilirken artık kodların zayıflamasından dolayı nasıl davranmaları gerektiğini bilmemektedirler. Örneğin, kentsel dönüşüm öncesi gündüz saatlerinde ve belirli yerlerde silahlı çatışmanın yapılmasıyla ilgili kurallar mevcuttur ve mahalle sakinleri bu kurala uygun davranmaktadırlar. Şiddet olayları genelde sadece çete üyeleri veya birbirleri ile sorunları olan kişiler arasında gerçekleşmektedir. Rastgele bir çatışmanın ortasında kalma ihtimali azdır. Farklı kriminal ağlara üye olanların hangi bölgelerde ve ne tür suçlar işleyeceği konusunda kurallar herkes tarafından bilinmekte ve takip edilmektedir (Thompson vd., 2013). Fakat kentsel dönüşüm ile bu kurallar nerede ise yok olduğundan mahalle sakinleri herhangi bir neden olmadan öldürülmekten veya yaralanmaktan korkmaktadırlar. Sokaklarda neyin kabul edilebilir olup olmadığını bilmedikleri için şiddette uğrama ihtimalleri kuvvetlendiğinden korku içinde yaşamaktadırlar (Urbanik vd., 2017). Daha önceki çalışmaların bulguları mağduriyet riskinin arttığı ortamlarda mahalle sakinlerinin kamusal alandaki yaşamdan çekilerek evlerine kapandıklarını göstermiştir (Bursik, 1988; Morenoff ve Sampson, 1997). Bu bağlamda her an şiddetin mağduru olmaktan korkan mahalle sakinlerinin sokağı kontrol etmek için sosyal ağlarını güçlendirmeleri veya girişimlerde bulunmaları pek de mümkün görünmemektedir. Ayrıca, şiddetin gündelik hayatın parçası olduğu mahallelerde mahalle sakinleri kriminal ağların içinde olsun veya olmasın mahallede düzenin sağlanmasından sorumlu olan kolluk kuvvetlerine karşı da güven duymamaktadırlar. Polislerin bütün mahalle sakinlerine suçlu gözüyle baktıklarına inandıkları için polisten yardım alma ihtimalleri de zayıftır (Anderson, 1999). Bu tartışmalar kentsel dönüşümün beklenenin aksine suçu azaltma değil arttırma ihtimalinin mevcut olduğuna dikkat çekmektedirler.

Sonuç

Dezavantajlı mahallelerde yaşanan sorunlar sürekli gündeme getirilerek bu mahallerin yasa dışı aktivitelerin yeşermesine olanak sağlayan bir yapıya sahip olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bu yapıyı değiştirmek için kentsel dönüşüm projeleri popüler araçlar haline gelmiştir. Fakat kentsel dönüşüm iddia edildiği gibi uygulandığı mahalleleri suçtan arındırıyor mu sorusunun yanıtlanması gerekmektedir. Bahsedilen tartışmalar ve araştırmalar bu sorunun basit bir yanıtı olmadığına ve sürecin oldukça karmaşık olduğuna işaret etmektedir. Kentsel dönüşüm; ekonomik, sosyal ve kültürel süreçlerin karmaşık bir bütünü olduğundan bazı mekanlarda veya geçici dönemlerde bazı

gruplar için suçu teşvik ederken bazen de motive etmemektedir. Bundan dolayı, bu süreci anlamak için zamansal ve mekânsal bileşenlerin nasıl işlediğini anlamak önemlidir. Bu ilişki zaman ve mekânda sabit olmayan akışkan bir ilişkidir. İlişki zamana göre eğrisel olabilmektedir. Ayrıca, kentsel dönüşüm projelerinin etkilerinin sadece uygulandığı mahalle ile sınırlı olmadığı, çevresindeki mahalleleri hatta kentin başka kısımlarındaki mahalleri bile etkileyebileceği anlaşılmaktadır. Kentsel dönüşümün uygulandığı mahallenin kendi iç dinamikleri de diğer mahallelerin dinamikleri tarafından etkilenmektedir. Kentsel dönüşümün suçu hangi yönde ve ne derece etkilediğini kavramak için mekânsal bileşenlere odaklanan bütüncül bir bakış açısı ile sürecin farklı boyutlarının tespit edilmesi önemlidir. Tartışmalar suçla ilişkilendirilen bir mahalleyi suçtan arındırmak için harekete geçirilen kentsel dönüşüm projesinin bir problemi çözmeye çalışırken başka problemlere yol açmasının veya problemleri çözmek yerine başka mahallelere taşımasının mümkün olduğunu göstermektedir. Bir mahalle için “ faydalı” olabileceği düşünülen bir uygulamanın başka bir mahalle için “zararlı” olabileceğinin göz ardı edilmesi gerekir.

Kentsel dönüşüm ve suç ilişkisini anlamak için sadece yapısal düzeyde meydana gelen dönüşümlere odaklanmak yeterli değildir. Çünkü mahalle içinde bulunan alt kültür grupları bu süreçten farklı şekillerde etkilenmektedir. Kentsel dönüşüm fiziki ve sosyal yapıyı etkilerken grupların normlarını ve değerler sistemini, yasal ve yasal olmayan ilişki ağlarını ve bu ağlardan sağlanan faydaları da zayıflatmakta veya zamanla kuvvetlendirmektedir. İlgili literatür, özellikle eski mahalle sakinlerinin yerinden edilmesi ile zarar gören ağların tamir edilmesinin hiçte kolay olmadığına işaret etmektedir. Bu bağlamda, eski ve yeni sakinlerin farklı norm ve değerler sistemine sahip olmalarından kaynaklı gerilimler hedeflendiği gibi uyum içinde yeni bir topluluğun oluşmasının önünde engeldir. Mahallenin, birbirine entegre olmuş bir topluluktan daha çok birbirine paralel hayatlar yaşayan toplulukların paylaştığı bir mekâna dönüşme ihtimali mevcuttur.

Bu noktada, kentsel dönüşümün suç oranlarını düşürmek için faydalı bir kent politikası olup olmadığının tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Suçla ilişkilendirilmiş ve kent için tehlikeli alanlar ilan edilen mahallelerdeki problemlerin sadece kentsel dönüşüm uygulamaları ile çözülmeyeceği anlaşılmaktadır. Sorunların kaynağı tespit edilerek makro ve mikro düzeyde uygulanabilecek ekonomik ve sosyal politikalar ile mahallenin yapısına ve sosyal ilişki ağlarına müdahale edilerek kalıcı çözümler üretmenin yolları aranmalıdır.

Extended Abstract

A Conflicting Relationship: Urban Regeneration and Crime

*

Halime Ünal-Reşitoğlu
ORCID: 0000-0001-8463-3558

For the last three decades, the public has been occupied with debate that the traditional methods of the justice system are not sufficient to create safe cities. It is emphasized that the policies of justice system should be supported by other policies in order for people to feel safe in the city. At this point, it was brought up that urban policies implemented to solve the various problems of the city may also function as a crime prevention policy. Therefore, urban policies frequently resort to the restructuring of urban space perceived as dangerous and associated with crime. In particular, urban regeneration projects are being implemented to solve the problems in the neighborhoods where poverty is concentrated and crime rates are high. It is assumed that neighborhoods that pose a danger or threat to the city will be eliminated by restructuring and controlling the urban space through urban regeneration projects. Urban regeneration is considered as a way to bring investment, create jobs, renovate houses, revitalize the cultural fabric, and attract economically diverse groups to neighborhoods where housing values are declining, unemployment rates are increasing and investment opportunities are lacking. Along with these benefits, it is stressed that urban regeneration projects will be a solution to various social problems, including crime, of neighborhood. However, little attention is drawn to the fact that urban regeneration damages the existing fabric and social networks and causes new problems by displacing the residents of the neighborhood. As a result of underlining the benefits of urban regeneration rather than its harms, urban regeneration projects have been accepted as a popular tool in the fight against crime. For example, disadvantaged neighborhoods have been the target of urban regeneration projects through policies such as HOPE VI in the USA, New Deal Policy in

the UK, and The Big City Policy in the Netherlands. Similarly, after the 2000s in Turkey, urban regeneration projects have been applied to solve problems, especially in the neighborhoods where poverty is concentrated and associated with crime. This argument has been the subject of several quantitative and qualitative studies, but the findings of the research are mixed. The majority of studies are based on the Social Disorganization Theory, Broken Windows approach, or Routine Activities Theory. Social Disorganization Theory suggests that there may be an increase in crime rates as a result of the rapid instability experienced in the neighborhood due to urban regeneration in the first years. In its later stages, a decrease in crime rates may occur due to the possibility of transferring resources to the neighborhood and strengthening the ties among residents. According to Broken Windows thesis, crime rates will decrease as a result of the elimination of physical and social disorder in the neighborhood structure with the regeneration projects. Routine Activities Theory suggests that motivated criminals will be more likely to commit crimes as urban regeneration causes the concentration of suitable targets in the same area. Studies carried out not only in Western countries but also in Turkey have shown that crime continues in different ways in neighborhoods undergoing urban regeneration.

The common findings of the researches draw attention to the fact that the relationship between urban regeneration and crime varies according to time, space and type of crime. With respect to time, this relationship has curvilinear pattern. While an increase in crime rates was detected in the first years of urban regeneration, a decrease was detected in the following years. It does not have a similar effect on violence and property crimes. Additionally, it can lead to a change in the type of crime committed in the neighborhood. There is a possibility that less frequent crimes may become common in the neighborhood. Another factor that complicates the relationship between urban regeneration and crime is the spatial shift of crime. Although the places that create opportunities for crime have been demolished with regeneration projects, motivated criminals who take into account the new spatial structure can continue to commit crimes in different places in the neighborhood by changing their crime tactics. It has the potential to change the spatial organization of crime. For example, drug sales, which were previously carried out on the street, may shift to private areas such as homes after the regeneration. Indeed, the spatial shift of crime may occur due to the fact that displaced motivated criminals also move to another poor neighborhood in the surrounding area and continue to commit crimes.

It is commonly mentioned that social networks are damaged in the process of urban regeneration due to the displacement of former residents. It is expected that these social networks will be repaired in the following stages. However, research findings point to an increase in tension between old and new residents due to social distance. Former residents describe newcomers as invaders, while newcomers consider them as criminals. They mainly avoid social interaction.

The goal of urban regeneration lies in destroying the criminal networks in the neighborhood. However, achieving this goal is not as easy as one might think. The possibility that damaged criminal networks will be replaced by new groups is often overlooked. Another factor that is not taken into account is the contribution of criminal networks to the order in the neighborhood. These networks enforce compliance with street codes, which are rules about how residents should behave on the street. Despite the danger, residents live in a sense of security when they act in accordance with these rules. Through urban regeneration, the power behind street codes is weakened by the displacement of key criminals who control existing criminal networks. Therefore, uncertainty in the street codes allows violent incidents to occur on the street without observing any rules. This increases the likelihood of residents to be victimized.

Kaynakça/References

- Açıkgöz, A. T. (2014). *Kentsel dönüşümün ekonomik, mekansal, sosyal etkileri ve kamunun rolü: Ankara Gültepe (Çinçin) örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akalın, M. (2016). Kentsel dönüşüm projelerinin suç oranlarına etkilerinin değerlendirilmesi: Ankara/Altındağ örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 5-33.
- Aksoy, E. ve Güzey Kocataş, Ö. (2017). Gecekondu alanlarında uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin meşruiyet zemini olarak yoksulluk ve suç. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 275-295.
- Aliprantis, D. ve Hartley, D. (2015). Blowing it up and knocking it down: The local and city-wide effects of demolishing high concentration public housing on crime. *Journal of Urban Economics*, 88, 67-81.
- Anderson, E. (1999). *Code of the street: Decency, violence and the moral life of the inner city*. New York: W.W. Norton.
- Atkinson, R. (2000). The hidden cost of gentrification: Displacement in central London. *Journal of Housing and the Built Environment*, 15, 307-326.
- Barton, M.S. (2016). Gentrification and violent crime in New York City. *Crime and Delinquency*, 62, 1180-1202.

- Barton, M.S. ve Gruner, C. (2016). A theoretical explanation of the influence of gentrification on neighborhood crime. *Deviant Behavior*, 37, 130-146.
- Becker, G.S. (1968). Crime and punishment: An economic approach. *The Journal of Political Economy*, 168, 1150-1196.
- Binay, E. (2012). *Kentsel dönüşüm projesinin suçta etkisi: Ankara ili, Altındağ ilçesi, Gültepe mahallesi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kara Harp Okulu, Ankara.
- Boggess, L. N. ve Hipp, J. R. (2014). The spatial dimensions of gentrification and the consequences for neighborhood crime. *Justice Quarterly*, 33, 584-613.
- Bourgois, P. (1995). *In search of respect: Selling crack in el barrio*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bozyaka, M. (2019). *Kentsel dönüşüm çalışmalarının kent sakinlerinin güvenlik algıları üzerindeki etkileri: Altındağ örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Bucerius, S. M., Thompson, S. K. ve Berardi, L. (2017). "They're colonizing my neighborhood": (Perception of) Social mix in Canada. *City and Community*, 16, 486-505.
- Bursik, R. J. (1988). Social disorganization and theories of crime and delinquency: Problems and prospects. *Criminology*, 26, 519-552.
- Bursik, R. J. ve Grasmick, H. (1993). *Neighborhoods and crime: The dimensions of effective community control*. New York: Lexington.
- Cohen, L. E. ve Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44, 588-608.
- Covington, J. ve Taylor, R. B. (1989). Gentrification and crime: Robbery and larceny changes in appreciating Baltimore neighborhoods during the 1970s. *Urban Affairs Quarterly*, 25, 142-172.
- Crawford, A. (2009). Situating crime prevention policies in comparative perspective: Policy travels, transfer and translation. A. Crawford (Der.), *Crime prevention policies in comparative perspective* içinde (ss. 1-37). Cullompton: Willan.
- Curtis, R. (1998). The improbable transformation of inner-city neighborhoods: Crime, violence, drugs and youth in the 1990s. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 8, 1233-1276.
- Erbaş, H. ve Kızılay, Ş. E. (2015). Kentsel dönüşüm, mülksüzleştirme, yerinden edilme ve mahalle mücadelesi: Sarıyer-Derbent örneği. M. Altunoğlu ve Ş. Geniş (Der.) *I. Uluslararası kent araştırmaları kongresi: Günümüz kentinde sorunlar bildiri kitabı* içinde (ss. 496-522). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Felson, M. ve Clark, R. V. (1998). *Opportunity makes the thief: The practical theory for crime prevention*. Police Research Series Paper 98. London: Home Office. 18 Mart 2022 tarihinde, https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/opportunity_makes_the_thief.pdf adresinden erişildi.
- Freeman, L. (2005). Displacement or succession? Residential mobility in gentrifying neighborhoods. *Urban Affairs Review*, 40, 463-491.

- Freeman, L. (2006). *There goes the hood: Views of gentrification from the ground up*. Philadelphia: Temple University Press
- Freeman, L. ve Barconi. F. (2004). Gentrification and displacement in New York City in the 1990s. *Journal of the American Planning Association*, 71, 39-52.
- Garland, D. (2001). *Crime and social order in the culture of control: Crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.
- Glass, R. (1964). *Aspects of change in London*. London: Macgibbon & Kee.
- Hipp, J. R. (2007). Income inequality, race, and place: Does the distribution of race and class within neighborhoods affect crime rates? *Criminology*, 45, 665-697.
- Hagedorn, M. V. ve Rauch, B. (2007). Housing, gangs, and homicide: What we can learn from Chicago. *Urban Affairs Review*, 42, 435-456.
- İlik, İ., Bulut, İ. ve Ayık, U. (2022). Kentsel dönüşüm projeleri ve sonrası: Antalya Kepez-Santral mahalleleri örneğinde yerinden edilme süreçlerinin analizi. *Türkiye Coğrafya Dergisi*, 80, 53-70.
- Jacobs, B. A. (1996). Crack dealers' apprehension avoidance techniques: A case of restrictive deterrence. *Justice Quarterly*, 13, 359-381.
- Kasarda, J. ve Janowitz, M. (1974). Community attachments in mass society. *American Sociological Review*, 39, 328-329.
- Kirk, D. ve Laub, J. H. (2010). Neighborhood change and crime in the modern metropolis. *Crime and Justice*, 39, 441-502.
- Kreager, D. A., Lyons, C. J. ve Hays, Z. R. (2011). Urban revitalization and Seattle crime, 1982-2000. *Social Problems*, 58, 615-639.
- Lauritsen, J. (2001). The social ecology of violent victimization: Individual and contextual effects in the NCVS. *Journal of Quantitative Criminology*, 17, 3-32.
- Lee, Y. (2010). Gentrification and crime: Identification using the 1994 Northridge earthquake in Los Angeles. *Journal of Urban Affairs*, 32, 549-577.
- Lovering, J. ve Türkmen, H. (2011). Bulldozer neo-liberalism in İstanbul: The state led construction of property markets, and the displacement of the urban poor. *International Planning Studies*, 16, 73-96.
- McDonald, S. (1986). Does gentrification affect crime rates? A. J. Reiss ve M. Tonry (Der.), *Crime and justice: A review of research* içinde (ss.163-202). Chicago: University of Chicago Press.
- Messner, S. F. ve Tardiff, K. (1986). Economic inequality and levels of homicide: An analysis of urban neighborhoods. *Criminology*, 24, 297-317.
- Moeller, K., Copes, H. ve Hochstetler, A. (2016). Advancing restrictive deterrence: A quality meta synthesis. *Journal of Criminal Justice*, 46, 82-93.
- Morenoff, J. D. ve Sampson, R. J. (1997). Violent crime and the spatial dynamics of neighborhood transition: Chicago, 1970-1990. *Social Forces*, 76, 31-64.
- Newman, K. ve Wyly, E. L. (2006). The right to stay put, revisited: Gentrification and resistance to displacement in New York city. *Urban Studies*, 43, 23-57.
- Ousey, G. C. (2018). Population changes at place: Immigration, gentrification and crime. In *Oxford Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. Oxford

- University Press. 30 Mart 2022 tarihinde <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.314> adresinden erişildi.
- Papachristos, A.V., Smith, C. M., Scherer, M. L. ve Fugiero, M. A. (2011). More coffee, less crime: The relationship between gentrification and neighborhood crime rates in Chicago, 1991-2005. *City and Community*, 10, 215-240.
- Patel, T. G. (2014). 'We'll go grafting, yeah?': Crime as a response to urban neglect. *Criminology and Criminal Justice*, 14, 179-195.
- Peterson, R. D. ve Krivo, L. J. (1999). Racial segregation, the concentration of disadvantage and Black and White homicide victimization. *Sociological Forum*, 14, 495-523.
- Sakızoğlu, B. (2014). Inserting temporality into the analysis of displacement: Living under the threat of displacement. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 105, 125-139.
- Sampson, R. J. ve Groves, W. B. (1989). Community structure and crime: Testing social disorganization theory. *American Journal of Sociology*, 94, 744-802.
- Sampson, R. J., Raudenbush, R.W. ve Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 227, 918-24.
- Shaw, C. R. ve McKay, H.D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- Thompson, S. K., Bucierius, S. ve Luguya, M. (2013). Unintended consequences of neighborhood restructuring: Uncertainty, disrupted social networks and increased fear of violent victimization among young adults. *British Journal of Criminology*, 53, 924-941.
- Taylor, R. B. ve Covington, J. (1988). Neighborhood changes in ecology and violence. *Criminology*, 26, 533-590.
- Urbanik, M., Thompson, S. K. ve Bucierius, S. M. (2017). 'Before there was danger but there was rules. And safety in those rules': Effects of neighbourhood redevelopment of criminal structures. *The British Journal of Criminology*, 57, 422-440.
- Van Wilsem, J., Wittebrood, K. ve De Graaf, N. D. (2006). Socioeconomic dynamics of neighborhoods and the risk of crime victimization: A multilevel study of improving, declining, and stable areas in the Netherlands. *Social Problems*, 53, 226-47.
- Wilson, W. J. (1987). *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass, and public policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wilson, J. Q. ve Kelling, L. G. (1982). Broken windows: The police and neighborhood safety. *The Atlantic Monthly*, March, 29-37.
- Zhang, H. ve McCord, E. S. (2014). A spatial analysis of the impact of housing foreclosure on residential burglary. *Applied Geography*, 54, 27-34.